

УДК 338:351

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.3.9>

ДО ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ТУРИСТСЬКИХ КАДРІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Любчук О.К. – доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри туризму

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ORCID: 0000-0002-7450-4741

Ярченко Ю.В. – кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри туризму

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ORCID: 0000-0001-6744-5774

У статті акцентовано увагу на проблемі удосконалення управління підготовкою освітньо-фахового потенціалу туристських кадрів відповідно до світових тенденцій. Конкретизовано теоретичні засади для розв'язання цієї проблеми. До теоретичних засад віднесено авторський підхід до сучасної сутності туризму. Туризм розглядається як сучасна детермінанта суб'єктивної задоволеності життям. Звернено увагу на зміну освітньої парадигми у XXI ст. Зміна освітньої парадигми зумовлена запитами працедавців, трансформацією економіки та суспільства на основі інформатизації та цифровізації. Показано необхідність створення інноваційного комплексу системи вищої освіти на основі університетських освітньо-наукових комплексів у регіоні. Виділено структурні складові частини інноваційного механізму управління підготовкою освітньо-фахового потенціалу туристських кадрів для регіону в умовах пандемії та цифровізації економіки. Виокремлено два складники інноваційного механізму управління підготовкою освітньо-фахового туристського потенціалу. До першої складової частини цього механізму віднесено управління зміною освітньої парадигми до підготовки туристських кадрів на рівні регіону. Другою складовою частиною цього механізму визначено способи активізації інноваційної діяльності з підготовки туристських кадрів для регіону. Констатовано підготовку туристських кадрів у ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» на основі цифрової лабораторії. Відзначено створення цієї лабораторії завдяки проєкту «Демократичне врядування у Східній Україні» (DG East) у співпраці з проєктом USAID «Економічна підтримка Східної України» (ERA). Зазначено діяльність цифрової лабораторії для сприяння розвитку східноукраїнського сектору культури та туризму в Україні за допомогою методів та інструментів віртуального туризму. Надано перелік основних цілей-результатів функціонування цифрової лабораторії для Донецького регіону та Східної України.

Ключові слова: інноваційний механізм управління, освітньо-фаховий потенціал, туристські кадри, освітня парадигма, інноваційна діяльність, проєкти, цифрова лабораторія.

Liubchuk O.K., Yarchenko Yu.V. To the problem of improving the management of tourist staff training in the conditions of digitalization of the economy

The article focuses on the problem of improving the management of training of educational and professional potential of tourism professionals in accordance with global trends. Theoretical bases for solving this problem are specified. The author's approach to the modern essence of tourism is one of the theoretical bases. Tourism is seen as a modern determinant of subjective life satisfaction. Attention is drawn to the change of educational paradigm in the XXI century. The change in the educational paradigm is due to the demands of employers, the transformation of the economy and society on the basis of informatization and digitalization. The necessity of creating an innovative complex of the higher education system on the basis of university educational and scientific complexes in the region is shown. The structural components of the innovative mechanism of management of training of educational and professional potential of tourist personnel for the region in the conditions of pandemic and digitalization of economy are allocated. Two components of the innovative mechanism of management of preparation of educational and professional tourist potential are allocated. The first component of this mechanism includes managing the change of educational paradigm for the training of tourism

professionals at the regional level. The second component of this mechanism identifies ways to intensify innovative activities to train tourism professionals for the region. The training of tourist staff at the Azov State Technical University on the basis of a digital laboratory was stated. The establishment of this laboratory was noted thanks to the project "Democratic Governance in Eastern Ukraine" (DG East) in cooperation with the USAID project "Economic Support to Eastern Ukraine" (ERA). The activities of the digital laboratory to promote the development of the Eastern Ukrainian sector of culture and tourism in Ukraine using the methods and tools of virtual tourism are listed.

Key words: *innovative management mechanism, educational and professional potential, tourist staff, educational paradigm, innovation, projects, digital laboratory.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Туристична індустрія країни в умовах цифровізації економіки потребує інноваційного розвитку підприємств сфери обслуговування, ціннісно-орієнтованого управління туристичним і культурним потенціалом України за допомогою сучасних цифрових інструментів. Ринок праці висуває нові вимоги до компетентностей випускника закладу вищої освіти: високий рівень інструментальних, комунікативних, професійних, ділових, лідерських якостей, готовності та здатності працювати в умовах динамічних змін і трансформацій. Проблема забезпеченості новою генерацією туристських кадрів вимагає удосконалення управління підготовкою освітньо-фахового туристського потенціалу відповідно до цифровізації світової економіки, вимог стейкхолдерів галузі туризму та з урахуванням викликів в умовах пандемії.

Аналіз останніх публікацій. До теоретичних передумов цієї проблеми можна віднести роботи науковців, присвячені розвитку ринку кваліфікацій для туристичної індустрії в Україні [1], комбінаториці алгоритму Форда-Фулкерсона для зниження ризиків пандемії COVID-19 у міжнародному туризмі [2], методичному забезпеченню управління підтриманням фінансових потоків зовнішнього туризму у глобальних ризикованих умовах [3], перспективам розвитку туризму в Україні та світі: управлінню, технологіям, моделям [4], туризму як сучасній детермінанті суб'єктивної задоволеності життям в Україні [5], концептуально-стратегічним засадам цільового механізму державного управління суб'єктивною задоволеністю життям українських громадян [6], Українській концепції підготовки конкурентоспроможних спеціалістів у сфері туризму в умовах переходу на ринок кваліфікації [7].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Вважаємо, що невирішеною проблемою є розробка структурних складників інноваційного механізму управління підготовкою освітньо-фахового потенціалу туристських кадрів для регіону в умовах пандемії та цифровізації економіки.

Формулювання цілей дослідження полягає у виокремленні структурних складових частин інноваційного механізму управління підготовкою освітньо-фахового туристського потенціалу для регіону.

Виклад основних результатів і їх обґрунтування. В Україні відбувається співпраця Державного агентства розвитку туризму України та Компанії Google, яка реалізується у декількох напрямках, серед яких: створення Туристичного порталу як інформаційного ресурсу про туристичну привабливість України; цифрова трансформація музейного фонду України; реалізація Проекту «Автентичні смаки України» та ін. В умовах глобалізації людської діяльності та впровадження цифрових технологій відбуваються трансформаційні процеси у туристичній галузі, з'являються нові види туризму, нові потреби та послуги, що потребує удосконалення управління підготовкою освітньо-фахового туристського потенціалу (ОФТП) на державному, регіональному, інституціональному та галузевому рівнях.

Сучасні тенденції розвитку суспільства постійно висувають досить жорсткі вимоги до процесу підготовки фахівців для сфери туризму: швидкими темпами розвиваються комп'ютерні технології, з'являються нові професії, туристи стають дедалі більш обізнаними, більш вимогливими. Україні потрібні спеціалісти, здатні сприяти розвитку туристичної галузі у країні відповідно до світових тенденцій цифровізації економіки.

Завдяки проєкту «Демократичне врядування у Східній Україні» (DG East), у співпраці із проєктом USAID «Економічна підтримка Східної України» (ERA) у ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» створена цифрова лабораторія для сприяння розвитку східноукраїнського сектору культури та туризму в Україні за допомогою методів та інструментів віртуального туризму [8]. Основними цілями цифрової лабораторії ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» визначено:

- навчання викладачів і студентів основ віртуальної культури та туристичного продукту;
- створення віртуальних/цифрових культурних проєктів та екскурсій містом, культурними установами (історичними та художніми музеями);
- просування створених турів через Інтернет;
- залучення уваги світової спільноти до туристичного потенціалу Маріуполя та східної України загалом;
- сприяння розвитку східноукраїнської культури та туристичного сектору в Україні на основі методів та інструментів віртуального туризму.

У перспективі підготовка таких фахівців створить базу для формування конкурентоспроможного туристичного та рекреаційного продукту, розвитку кадрового потенціалу сфери туризму, формування позитивного іміджу Донецького регіону та Східної України, розвитку міжнародного співробітництва, розбудови туристичної інфраструктури регіону.

У XXI ст. відбувається зміна освітньої парадигми: пропонуються варіативний компонент змісту вищої освіти відповідно до запитів працедавців, технології інформаційного суспільства. Насамперед необхідно активізувати інноваційний комплекс системи вищої освіти, причому у процесі реалізації інноваційної діяльності вища школа повинна робити головний акцент на інтеграцію освіти, науки і виробництва у єдиний, інноваційний контур. Основу інноваційного комплексу системи вищої освіти становлять університетські освітньо-наукові комплекси (ОНК), ядром яких є безпосередньо заклади вищої освіти, що взаємодіють із інноваційною інфраструктурою у вигляді науково-дослідних інститутів, дослідницько-експериментальних виробництв, науково-виробничих центрів тощо. До актуальних завдань інноваційної діяльності у рамках ОНК можна віднести:

- забезпечення єдності освітнього, наукового й інноваційного процесів та їх спрямованості на підготовку нового покоління висококваліфікованих фахівців;
- створення умов для залучення вчених, викладачів, студентів і аспірантів до інноваційного процесу використання інноваційної діяльності закладів вищої освіти у цілях підвищення якості підготовки фахівців у нових економічних умовах;
- посилення ролі закладів вищої освіти як структурних складників регіонального центру розвитку інноваційної діяльності;
- забезпечення концентрації наукового та науково-технічного потенціалів ЗВО на дослідженнях і розробках у перспективних напрямках розвитку науки і техніки на основі реалізації безперервного інноваційного циклу відповідно до запитів стейкхолдерів регіону та галузі.

Чинна система вищої професійної підготовки туристських кадрів вимагає модернізації з тим, щоб відповідати критеріям нової парадигми. Сьогодні жоден випускник (робочий, технік, інженер та ін.) не готовий відразу включитися в роботу на інноваційному підприємстві. Практично усім їм необхідні додаткова професійна освіта, стажування, навчання на робочому місці. Додаткова освіта стає найважливішим елементом підготовки кадрів для інноваційної економіки. Прискорити підготовку кадрів і наблизити її якість до вимог інноваційного сегменту допоможе, наприклад, створення, законодавче оформлення та розвиток освітніх кластерів, заснованих на державно-приватному партнерстві. У рамках нової парадигми можливі й інші конкретні форми, моделі.

Передача наукової інформації за допомогою переважно лекційних курсів звужує кругозір, змушуючи обмежуватися поглядом і технологією роботи лектора; тому відсутність навичок самостійної роботи веде до вузькості наукового погляду. Висновок, зроблений на основі цього та низки аналогічних досліджень, простий: без самостійної роботи студентів інновативність освіти сходить нанівець. Дослідницька робота є єдиним критерієм кращого росту в рамках ЗВО Німеччини та США.

Вважаємо, що удосконалення освітньо-фахового туристського потенціалу на рівні регіону повинно включати такі структурні складові частини інноваційного механізму управління підготовкою ним:

- управління зміною освітньої парадигми щодо підготовки туристських кадрів на рівні регіону;

- впровадження способів активізації інноваційної діяльності з підготовки освітньо-фахового туристського потенціалу на рівні регіону.

Удосконалення управління зміною освітньої парадигми щодо підготовки туристських кадрів на рівні регіону повинно включати такі напрями змін:

- зміна освітньої парадигми на основі врахування нових теорій, підходів, концепцій, ідей щодо формування креативного фахівця – лідера ХХІ ст.;

- задіяність нових педагогічних західних і вітчизняних технологій для удосконалення моделі сучасного успішного фахівця галузі туризму відповідно до вимог цифровізації економіки;

- впровадження варіативної компоненти змісту освітніх програм відповідно до запитів внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів регіону та регіональних програм розбудови галузі у регіоні з орієнтацією на новітні й інноваційні технології розбудови галузі в умовах пандемії;

- інтеграція освіти, науки та «виробництва» туристської індустрії на основі нових, інноваційних і цифрових технологій.

Проведене теоретико-емпіричне дослідження мотивації українських студентів міста Маріуполя та Приазов'я спеціальності «Туризм» з'ясувало, що найбільш значущими мотивами фахової підготовки вже для студентів першого рівня вищої освіти спеціальності «Туризм» є мотив «Роботи». Особистісну значущість для більшості здобувачів вищої освіти навчальні дисципліни усіх циклів підготовки мають у контексті майбутнього працевлаштування, професійної кар'єри та саморозвитку [9].

Інноваційність освіти у провідних країнах світу реалізується завдяки організаційним і фінансовим умовам університетського викладання, серед яких слід насамперед виділити:

- механізм акредитації, котрий позначає цілі, компетенції, методики для освітньої програми загалом, а не для кожного курсу в ній, що дозволяє бути більш гнучким і щодо набору курсів, і щодо обсягу і змісту кожного з них;

– поєднання великих можливостей (у тому числі фінансових) і жорстких вимог до наукової роботи викладачів університету, що дозволяє їм не тільки бути в курсі свіжих наукових розробок, але і включати інноваційні моменти у читання курсів уже на рівні бакалавра;

– збільшення уваги та жорсткі механізми контролю самостійної роботи студентів, що дозволяє останнім освоювати найновіші результати і технології наукової роботи, а також вчитися самим «процедурам» наукового дослідження у ході читання курсів;

– створення умов для прояву «індивідуальності» професора й особистої відповідальності його за якість підготовки, що відкриває простір для ініціатив без шкоди для якості викладання;

– впровадження нерозривного зв'язку освіти та майбутньої кар'єри, що змушує студентів достатньо прагматично підходити до вибору місця навчання, спеціальності та курсів, а системі навчання – більш гнучко і швидко реагувати на потреби розвитку виробництва.

Цілком природними є установка і намагання, щоб інноваційна політика кожного вітчизняного ЗВО за цільовою спрямованістю була політикою зростання: за методом формування – науково обґрунтованою; за характером відбору – селективною; за ставленням до ризику – помірною в освітніх і виховних технологіях і ризиковою в науковій діяльності.

Надалі доцільно розробляти необхідні інструменти та нові системи контролю ЗВО й оцінки можливостей на ринку, створювати методики щодо забезпечення оптимізації інноваційних проектів та удосконалювати систему управління, відштовхуючись від бажаних потреб і цілей підприємства із погляду як на теперішній стан, так і на майбутнє.

Висновки. Таким чином, на основі проведення дослідження до складників інноваційного механізму управління підготовкою освітньо-фаховим туристським потенціалом регіону віднесено управління зміною освітньої парадигми на основі інтеграції освіти, науки та «виробництва» туристської індустрії, способами активізації інноваційної діяльності, впровадженнями нових технологій відповідно до запитів стейкхолдерів галузі регіону. Для більшості здобувачів вищої туристської освіти навчальні дисципліни мають особистісну значущість у контексті працевлаштування, професійної кар'єри та саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Любчук О.К., Ярченко Ю.В. Проблема розвитку ринку кваліфікацій для туристичної індустрії в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки.* 2017. Вип. 34. С. 127–135.

2. Sharko M., Fomishyna V., Liubchuk O., Petrushenko N., Yakymchuk T., Chaika-Petehrych L. Combinatorics of the Ford-Fulkerson Algorithm to Reduce the Risks of the COVID-19 Pandemic in International Tourism. *Hu Z., Petoukhov S., Dychka I., He M. (eds) Advances in Computer Science for Engineering and Education IV. ICCSEEA 2021. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies.* 2021. Vol. 83. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80472-5_30

3. Sharko M., Liubchuk O., Fomishyna V., Yarchenko Y., Fedorova N., Petrushenko N., Ohorodnyk R. Methodological Support for the Management of Maintaining Financial Flows of External Tourism in Global Risky Conditions. In: Babichev S., Peleshko D., Vynokurova O. (eds) *Data Stream Mining & Processing. DSMP 2020. Communications in Computer and Information Science.* 2020. Vol. 1158. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-61656-4_12– P.188-201.

4. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі : колективна монографія / за наук. ред. Волошина І.М. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2017. 448 с.

5. Любчук О.К. Туризм як сучасна детермінанта суб'єктивної задоволеності життям в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки*. Вип. 35. 2018. С. 154–159.

6. Любчук О.К., Ярченко Ю.В. Концептуально-стратегічні засади цільового механізму державного управління суб'єктивною задоволеністю життям українських громадян. *Менеджер*. № 3 (76). 2017. С. 76–82

7. Lyubchuk O., Yarchenko Y. Ukrainian concept of training of competitive specialists in the tourism sphere under conditions of transition to the market of qualification. *Adaptation of science, education and business to world innovative megatrends : International collective monograph / Edited by M.M. Iermoshenko*. Publishing House Science and Innovation Center, Ltd., 2018. 296 p. DOI:10.6084/m9.figshare.7814393. v1 P.115-123.

8. У ПДТУ за підтримки USAID створять лабораторії дистанційного навчання та розвитку туризму. URL: <https://pstu.edu/uk/novyny/u-pdtu-za-pidtrymky-usaid-stvoryat-laboratoriyi-dystancziynogo-navchannya-ta-rozvytku-turyzmu/>.

9. The Professional Training Motives of Ukrainian Students on Specialty “Tourism” at Technical University: Gender Index / Lyubchuk O., Kocharian A., Barinova N., Lunov V., Koval I., Onufrieva L., Koval A. *International Journal of Recent Technology and Engineering*. Novemder 2019. URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i4S/D10031184S19.pdf>.

REFERENCES:

1. Liubchuk O.K., Yarchenko Yu.V. (2017) Problema rozvitku rynku kvalifikatsii dlya turystychnoi industrii v Ukraini [The problem of qualification market development for the tourism industry in Ukraine]. *Visnyk Priazovskogo derzhavnogo tehnicnogo universitetu. Seriya: Ekonomicheskie nauki*, 34, 127–135. [in Ukrainian].

2. Sharko M., Fomishyna V., Liubchuk O., Petrushenko N., Yakymchuk T., Chaika-Petehyrych L. (2021) Combinatorics of the Ford-Fulkerson Algorithm to Reduce the Risks of the COVID-19 Pandemic in International Tourism. In: Hu Z., Petoukhov S., Dychka I., He M. (eds) *Advances in Computer Science for Engineering and Education IV. ICCSEEA 2021. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, vol 83. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80472-5_30/ [in English].

3. Sharko M., Liubchuk O., Fomishyna V., Yarchenko Y., Fedorova N., Petrushenko N., Ohorodnyk R. (2020) Methodological Support for the Management of Maintaining Financial Flows of External Tourism in Global Risky Conditions. In: Babichev S., Peleshko D., Vynokurova O. (eds) *Data Stream Mining & Processing. DSMP 2020. Communications in Computer and Information Science*, vol 1158. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-61656-4_12 P. 188–201. [in English].

4. Voloshin I.M. (2017) Perspektivi rozvitku turizmu v Ukraini ta sviti: upravlinnia, tekhnologii, modeli: kolektyvna monografiya [Prospects for tourism development in Ukraine and the world: management, technology, models: a collective monograph]. Lutsk. [in Ukrainian].

5. Liubchuk O.K. (2018) Turizm yak suchasna determinanta subiektyvnoi zadovolnosti zhittiam v Ukraini [Tourism as a modern determinant of subjective life satisfaction in Ukraine]. *Visnyk Priazovskogo derzhavnogo tehnicnogo universitetu. Seriya: Ekonomicheskie nauki*, 35, 154–159. [in Ukrainian].

6. Liubchuk O.K., Yarchenko Yu.V. (2017) Kontseptualino-strategichni zasadi tsiliovogo mekhanizmu derzhavnogo upravlinnia subiektyvnoiu zadovolnistiu zhittiam ukrainskikh gromadian [Conceptual and strategic principles of the target mechanism of state management of subjective satisfaction with the lives of Ukrainian citizens]. *Menedzher*. № 3 (76), 76–82 [in Ukrainian].

7. Lyubchuk O., Yarchenko Y. (2018) Ukrainian concept of training of competitive specialists in the tourism sphere under conditions of transition to the market of qualification. *Adaptation of science, education and business to world innovative megatrends: International collective monograph* / Edited by M.M. Iermoshenko. Publishing House Science and Innovation Center, Ltd. DOI:10.6084/m9.figshare.7814393.v1 P. 115–123. [in English].

8. У PDTU за підтримки USAID створять лабораторії дистанційного навчання та розвитку туризму [Laboratories of distance learning and tourism development will be established at PSTU with the support of USAID]. URL: <https://pstu.edu/uk/novyny/u-pdtu-za-pidtrymky-usaid-stvoryat-laboratoriyi-dystancziynogo-navchannya-ta-rozvytku-turyzmu/>. [in Ukrainian].

9. Lyubchuk O., Kocharian A., Barinova N., Lunov V., Koval I., Onufriieva L., Koval (2019) The Professional Training Motives of Ukrainian Students on Specialty “Tourism” at Technical University: Gender Index. / *A International Journal of Recent Technology and Engineering Novemder*. [in English].